

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ԵՐԵՒԱՅԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ 2017-2021 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՈԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ**

I. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հայաստանի Հանրապետությունում երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2017-2021 թվականների ռազմավարական ծրագիրը (այսուհետ՝ ռազմավարություն) և երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2017-2021 թվականների ռազմավարական ծրագրի իրականացման միջոցառումների ժամանակացույցը մշակվել է ի կատարումն Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2016 թվականի հունվարի 14-ի N 131-Ն որոշման N 1 հավելվածի 88-րդ կետի:

2. Ռազմավարությունը փաստաթուղթ է, որտեղ ըստ ոլորտների ներկայացվում է երեխաների իրավունքների պաշտպանության նպատակները, գերակայությունները, հիմնախնդիրները և դրանց լուծմանն ուղղված համապատասխան միջոցառումները՝ հաշվի առնելով նաև Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունները, ինչպես նաև ոլորտում իրականացվող Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության բարեփոխումները:

3. Սույն ռազմավարության շրջանակներում կարևորվում է երեխայի իրավունքների պաշտպանության ապահովումը, երեխաներին որակյալ ծառայություններ մատուցելը, երեխաներին իրենց վերաբերող հարցերի քննարկմանը մասնակից դարձնելը:

4. Հայաստանի Հանրապետությունում երեխայի իրավունքների պաշտպանությունն ամրագրված է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ: 2015 թվականի դեկտեմբերի 6-ի հանրաքվեի արդյունքում ընդունված Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության փոփոխություններով առաջին անգամ՝ առանձին հոդվածով (Հոդված 37) ամրագրվեց երեխայի իրավունքների պաշտպանությունը: Հայաստանի Հանրապետության նախագահի 2012 թվականի հոկտեմբերի 29-ի «Մարդու իրավունքների պաշտպանության ազգային ռազմավարությունը հաստատելու մասին» ՆԿ-159-Ն կարգադրությամբ ևս կարևորվում է երեխայի իրավունքների պաշտպանությունը:

5. 1996 թվականի մայիսի 29-ին Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի կողմից ընդունվեց «Երեխայի իրավունքների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը,

որի հիման վրա Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը յուրաքանչյուր տարի ընդունում է երեխայի իրավունքների պաշտպանության տարեկան ծրագիր:

6. Երեխայի իրավունքների պաշտպանության ոլորտում Հայաստանի Հանրապետությունն ինտեգրված է միջազգային հանրությանը: ՄԱԿ-ի Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիայի կատարման վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության երրորդ և չորրորդ համատեղ պարբերական զեկույցի առնչությամբ՝ Երեխայի իրավունքների հանձնաժողովի (այսուհետ՝ Հանձնաժողով) 2013 թվականի ամփոփիչ դիտարկումները հիմնականում վերաբերում էին երեխայի իրավունքների պաշտպանության ոլորտում իրականացված բարեփոխումներին և առկա բացերին, ներառյալ օրենսդրությանը, համապարփակ քաղաքականությանն ու ռազմավարությանը, համակարգմանը, ռեսուրսների բաշխմանը և անկախ մշտադիտարկմանը: Հանձնաժողովը կոչ է արել Հայաստանի Հանրապետությանը՝ ձեռնարկել վերոհիշյալ դիտարկումների մեջ ներառված առաջարկությունների կատարման համար անհրաժեշտ բոլոր միջոցառումները, տրամադրել Երեխաների իրավունքների պաշտպանության ազգային ծրագրի և երեխաների իրավունքների բնագավառում ընդունված այլ ռազմավարությունների և ծրագրերի արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ բոլոր մարդկային, տեխնիկական և ֆինանսական ռեսուրսները, Երեխաների իրավունքների պաշտպանության ազգային ծրագրի և դրա կատարման արդյունավետության նպատակով ապահովել այլ ռազմավարությունների և ծրագրերի կատարման արդյունավետության պարբերական գնահատումը: Հանձնաժողովը կոչ է արել նաև ձեռնարկել միջոցառումներ՝ Երեխայի իրավունքների պաշտպանության ազգային հանձնաժողովին վերապահելու անհրաժեշտ լիազորություններ և տրամադրել համարժեք մարդկային, տեխնիկական և ֆինանսական ռեսուրսներ: Ինչպես նաև բարելավել միջոլորտային համակարգումը՝ նախարարությունների, ազգային կառույցների և մարզային ու տեղական կառույցների միջև՝ առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնելով գյուղական տարածաշրջաններին և առավել անբարենպաստ պայմաններում գտնվող տարածաշրջաններին: Ռեսուրսների բաշխման առումով Հանձնաժողովն առաջարկել է զգալիորեն ավելացնել և համարժեք մակարդակների հասցնել առողջապահության և կրթության բնագավառներում կատարվող հատկացումները, ձևավորել բյուջետավորման երեխայակենտրոն գործընթաց:

7. Երեխայի իրավունքների պաշտպանության ոլորտում ուղենիշային դեր ունի Երեխայի իրավունքների պաշտպանության ռազմավարական ծրագիրը: Առաջին ռազմավարական ծրագիրն ընդունվել էր Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2003 թվականի դեկտեմբերի 18-ի «Հայաստանի Հանրապետությունում երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2004-2015 թվականների ազգային ծրագիրը հաստատելու մասին» N 1745-Ն որոշմամբ, որի կարևոր ձեռքբերումներից էր երեխայի իրավունքների պաշտպանության եռաստիճան համակարգի ստեղծումը, որն ապահովում է համակարգված մոտեցում՝ համայնքային, մարզային և հանրապետական մակարդակներում: Երկրորդ ռազմավարական ծրագրով, որն ընդունվել էր ՀՀ կառավարության 2006 թվականի հունվարի 12-ի N 206-Ն որոշմամբ, հաստատվել էր կյանքի դժվարին իրավիճակներում գտնվող երեխաների սոցիալական պաշտպանության բարեփոխումների 2006-2010 թվականների ռազմավարությունը: Ծրագրի հիմնական նպատակը՝ երեխայի բարեկեցիկ կյանքի ապահովումն էր ընտանիքում և հասարակության մեջ: Հաջորդող ռազմավարական ծրագիրը

հաստատվել է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2012 թվականի դեկտեմբերի 27-ի «Հայաստանի Հանրապետությունում երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2013-2016 թվականների ռազմավարական ծրագիրը և երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2013-2016 թվականների ռազմավարական ծրագրի միջոցառումների ժամանակացույցը հաստատելու և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2003 թվականի դեկտեմբերի 18-ի N 1745-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» N 1694-Ն որոշմամբ:

Հայաստանի Հանրապետությունում երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2013-2016 թվականների ռազմավարական ծրագրի հիմնական նպատակը երեխայի բարեկեցիկ կյանքն ընտանիքում և հասարակության մեջ ապահովելն էր՝ մանկատներում և երեխաների խնամքի և պաշտպանության գիշերօթիկ հաստատություններում երեխաների թվի նվազեցման և այդ հաստատություններ երեխաների հոսքի կանխարգելման միջոցով:

II. ՆՊԱՏԱԿԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ՍԿՋԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

8. Հայաստանի Հանրապետությունում երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2017-2021 թվականների ռազմավարական ծրագրի **նպատակը՝** կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների իրավունքների և շահերի պաշտպանության ապահովումն է:

9. Սույն ռազմավարության գերակայություններն են՝

1) երեխայի իրավունքների պաշտպանության համակարգի բարելավումը.

2) հավասարապես հասանելի, ներառական և որակյալ կրթության, ինչպես նաև ուսումնական հաստատություններում սովորողների համալիր անվտանգության ապահովումը.

3) երեխայի առողջության պահպանման իրավունքի ապահովումը.

4) իրավախախտում կատարած, բռնության ենթարկված, հակասոցիալական վարք դրսևորած անչափահասների վաղ հայտնաբերումը, բռնության դեպքերի կանխարգելումը.

5) երեխաների մշակութային կյանքին մասնակցության, մշակութային և ստեղծագործական կարողությունների զարգացման, գործունեության խթանման, մշակութային արժեքներին հաղորդակցման, գեղարվեստական կրթություն ստանալու ապահովումը.

6) երեխաների արդարադատության մատչելիության ապահովումը:

10. Սույն ռազմավարության հիմնական սկզբունքներն են՝

- 1) երեխաների հիմնական իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանությունը, երեխայի լավագույն շահը ճանաչելը.
- 2) երեխաներին տրամադրվող ծառայությունների մատչելիությունը՝ տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների հասանելիության ապահովումը և հասցեականությունը.
- 3) երեխաների մասնակցության ապահովումն իրենց խնդիրների լուծման գործընթացում.
- 4) սեռի հատկանիշով պայմանավորված խտրականության բացառումը.
- 5) երեխային և նրա ընտանիքին մատուցվող ծառայությունների ապակենտրոնացումը.
- 6) երեխայի պաշտպանության հարցում բոլոր շահագրգիռ կողմերի միասնական մոտեցում և փոխհամագործակցության ապահովումը՝ միջգերատեսչական մակարդակում մշտադիտարկման և հաշվետվողականության գործուն համակարգի հիման վրա:

11. Ռազմավարության հիմնական միջոցառումները ներառում են հետևյալ ոլորտները՝

- 1) սոցիալական պաշտպանություն.
- 2) առողջապահություն.
- 3) կրթություն.
- 4) մշակույթ և սպորտ.
- 5) անչափահասների արդարադատություն:

III. ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

12. Երեխայի բոլոր իրավունքները փոխկապակցված են և անբաժանելի: ՄԱԿ-ի Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիայի հիմքում իրավունքների 3 խումբ է դրված, որոնք ապահովում են համալիր մոտեցումը՝ պաշտպանության իրավունքը, ծառայություններ ստանալու իրավունքը, երեխաների մասնակցային իրավունքը: Երեխայի իրավունքներով Հայաստանի Հանրապետությունում զբաղվում են տարբեր գերատեսչություններ որոնցից յուրաքանչյուրը մասնագիտացած է իր ոլորտում և շատ դեպքերում դրսևորում է հատվածական մոտեցում: Խնդիր է երեխայի խնդիրների հանդեպ համալիր մոտեցման բացակայությունը: Պաշտպանության իրավունքը հաճախ չի դիտվում առաջնահերթություն: Ավելին, երեխային մատուցվող ծառայությունները երբեմն ուղեկցվում են նրա պաշտպանության իրավունքների խախտումով: Դրսևորվում են խտրականության, բռնության մոտեցումներ: Խնդիրներ կան նաև մասնակցային իրավունքները ապահովելու, այդ թվում՝ երեխաներին ուղղված բյուջետավորման գործընթացում: Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 37-րդ հոդվածի

համաձայն, երեխան իրավունք ունի ազատ արտահայտելու իր կարծիքը, որը երեխայի տարիքին և հասունության մակարդակին համապատասխան, հաշվի է առնվում իրեն վերաբերող հարցերում: Այդուհանդերձ, ծնողները, ընտանիքները, երեխաների հետ աշխատող հաստատությունների մասնագետները ոչ միշտ են երեխաներին մասնակից դարձնում իրենց առնչվող խնդիրների քննարկմանը: Մասնակցային իրավունքի ապահովումը երեխայի բարեկեցիկ ապագան ապահովելու, նրան ինքնուրույն կյանքի պատրաստելու, որոշումներ կայացնելու, հմտություններ զարգացնելու տեսանկյունից առաջնային դեր ունի:

Հիմնախնդիր է նաև կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխայի վաղ հայտնաբերման, ուղղորդման, խնդիրների կանխարգելման, վաղ և համակարգված միջամտության հարցերում միջգերատեսչական համագործակցության պակասը: Երեխաները գտնվում են տարբեր հաստատություններում և ունեն տարբեր խնդիրներ և հաճախ երեխաների հետ աշխատող մասնագետները նկատում և կարևորում են միայն ոլորտի հետ իրենց առնչվող խնդիրները: Արդյունքում, խնդիրները չեն կանխարգելվում և վաղ հայտնաբերվում, ինչը դժվարացնում է երեխայի հետ հետագայում աշխատող մասնագետների գործը: Առկա են նաև ուղղորդման, համակարգման ու վաղ միջամտության խնդիրներ: Դրանք հիմնականում արդյունք են այն բանի, որ տեղական մասնագետների միջև հորիզոնական համագործակցությունը ոչ միշտ է աշխատում: Առանձնահատուկ կարևոր է կյանքի դժվարին իրավիճակներում հայտնված, հաշմանդամություն ունեցող, միգրանտ, պատերազմական գործողություններից, աղետներից կամ արտակարգ իրավիճակների հետևանքով տուժած, երեխաների հետ օպերատիվ և համագործակցված աշխատանքը, մասնագետների պակասը, որքան էլ կարևոր է միջգերատեսչական համագործակցությունը, այդուհանդերձ, կարևոր է նաև գերատեսչությունների մասնագետների գիտելիքները և հմտությունների ընդլայնումը: Շատ խնդիրներ հեշտ և արագ կլուծվեն, եթե մասնագետները տիրապետեն հարակից ոլորտներին առնչվող որոշակի հիմնարար գիտելիքների և հմտությունների: Հայաստանում բացակայում է երեխայի իրավունքների մշտադիտարկման և հաշվետվողականության համակարգը, ինչպես նաև՝ երեխաների իրավունքների համալիր մշտադիտարկման հարցերով զբաղվող համակարգող մարմինը: Բացակայում է երեխայի իրավունքների պաշտպանության համալիր միասնական մշտադիտարկման համակարգը:

13. Վերը նշված խնդիրները ընդհանրական են, ստորև ներկայացվում է երեխայի իրավունքների պաշտպանության հիմնախնդիրները ըստ ոլորտների՝

1) երեխաների իրավունքների սոցիալական պաշտպանության ոլորտում (այսուհետ՝ սոցիալական ոլորտ) սոցիալական քաղաքականությունն ուղղված է կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների, այդ թվում՝ հաշմանդամություն ունեցող երեխաների կյանքի որակի բարելավմանն ու սոցիալական պաշտպանության երաշխիքների ապահովմանը, նրանց մատուցվող այլընտրանքային ծառայությունների ցանցի զարգացմանը, ինչպես նաև երեխաների խնամք և պաշտպանություն իրականացնող հաստատություններում մատուցվող ծառայությունների որակի բարելավմանը, դրանց լուծմանն ուղղված պետական ծրագրերի մշակմանը: Կյանքի դժվարին իրավիճակում

հայտնված երեխաների վիճակի բարելավման նպատակով ընդունվել է իրավական ակտերի ամբողջ շարք, կատարելագործվում է այս բնագավառին վերաբերող Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը, մշակվում և իրականացվում են նպատակային ծրագրեր:

2) սոցիալական ոլորտի հիմնախնդիրներն են՝

ա. երեխաների իրավունքների պաշտպանության ազգային հանձնաժողովի, խնամակալության և հոգաբարձության հանձնաժողովների ոչ արդյունավետ գործունեությունը մասնավորապես երեխաների իրավունքների պաշտպանության համար պատասխանատուների բացակայությունը, գործառույթների վարչարարական բնույթը և համանման պահանջներով կրկնությունները,

բ. Հայաստանի Հանրապետությունում կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների խնամքի կազմակերպման համայնքային ծառայությունների պակասը, իսկ համայնքների մեծ մասում՝ դրանց բացակայությունը,

գ. պետական հոգաձության կարիք ունեցող առողջական խնդիրներով երեխաների թվի աճը, հանրապետությունում հաշմանդամություն ունեցող երեխաներին ուղղված մասնագիտական ծառայությունների և վերականգնողական կենտրոնների ոչ բավարար քանակը,

դ. որդեգրման վերահսկողության մեխանիզմների բացակայությունը, որդեգրող թեկնածու ծնողներին առաջադրվող պահանջների վարչարարական բնույթը, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին որդեգրման ենթակա երեխաների տվյալների տրամադման ոչ արդյունավետ մեխանիզմների առկայությունը,

ե. խնամակալության, խնամատարության և որդեգրության գործընթացի պետական աջակցության միասնական գաղափարախոսական հենքի բացակայությունը,

զ. արտակարգ իրավիճակներում հայտնված, դրանց հետևանքով տեղահանված կամ փախստական դարձած երեխաների խնամքի, պաշտպանության և ինտեգրման պատշաճ և ժամանակին արձագանքման մեխանիզմի պակասը,

է. Հայաստանի Հանրապետությունում աշխատանքի վատթարագույն ձևերում ընդգրկված աշխատող երեխաների իրավունքների պաշտպանությանն ուղղված վերահսկողության մեխանիզմների բացակայությունը,

ը. երեխայի նկատմամբ բռնության երևույթի հանդեպ հասարակական հանդուրժողականությունը,

թ. երեխաների հանդեպ բռնության երևույթի կանխարգելման և ուղղորդման համապատասխան մեխանիզմների բացակայությունը մասնավորապես զոհի և բռնարարի հետ աշխատանքում մասնագիտացված ծառայությունների պակասը,

ժ. կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների վերաբերյալ տվյալների ոչ բավարար տեղեկատվական բազայի առկայությունը, բազայի ոչ միասնական լինելը և

բազայի տվյալների հենքի վրա քաղաքականության մշակման աշխատանքային մշակույթի բացակայությունը,

ժա. երեխաների իրավունքների պաշտպանության մշտադիտարկման և գնահատման միասնական համակարգի բացակայությունը.

3) առողջապահության ոլորտում խնդիրները կարևորված են ազգային մակարդակում և որպես գերակայություն արտացոլված են Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության մեջ, ռազմավարական և ծրագրային մի շարք փաստաթղթերում: Վերջին զարգացումներից է 2016 թվականի սեպտեմբերի 2-ի Հայաստանի Հանրապետության կառավարության նիստի N 34 արձանագրային որոշմամբ հավանության արժանացած «Երեխաների և դեռահասների առողջության բարելավման ռազմավարությունը և 2016-2020թթ. գործողությունների ծրագիրը»:

4) առողջապահության ոլորտի հիմնախնդիրներն են՝

ա. ոլորտի իրավական դաշտի բարելավման, միջազգային չափանիշներին համապատասխանեցման անհրաժեշտությունը,

բ. պետական պատվերի շրջանակներում երեխաներին և դեռահասներին տրամադրվող ծառայությունների կազմակերպման համար անհրաժեշտ ֆինանսական հատկացումների շարունակական աճի անհրաժեշտությունը,

գ. երեխաներին և դեռահասներին ուղղված առողջապահական ծառայությունների որակի և մատչելիության հետագա բարելավման անհրաժեշտությունը. բուժօգնության որակի ապահովման մեխանիզմների, աջակցող վերահսկման համակարգի կատարելագործման անհրաժեշտությունը,

դ. մարդկային ռեսուրսների անընդմեջ աճող հիմնախնդրի լուծման, հատկապես մարզերում մանկաբուժական ոլորտի մասնագետներով ապահովվածության բարձրացման անհրաժեշտությունը,

ե. առողջ և հիվանդ երեխաների վարմանն առնչվող ապացուցահեն կլինիկական ուղեցույցների մշակման, վերանայման և ներդրման անհրաժեշտությունը,

զ. ըստ մակարդակների տարբերակված բուժօգնության տարանջատման և ուղեգրման համակարգի կատարելագործման անհրաժեշտությունը,

է. առողջության առաջնային պահպանման համակարգի բուժանձնակազմի որակյալ և մոտիվացված աշխատանքի խթանման, պատրոնաժ և կանխարգելիչ աշխատանքների ուժեղացման անհրաժեշտությունը,

զ. առանձին բժշկական կազմակերպությունների ֆիզիկական պայմանների բարելավման և սարքավորումների արդիականացման անհրաժեշտությունը,

ե. նորաձինների և վաղ հասակի երեխաների մահացության և հիվանդացության ցուցանիշների նվազեցման անհրաժեշտությունը,

զ. մանկական հաշմանդամության և երեխայի զարգացման խանգարումների կանխարգելման և բուժման բարելավման, ինչպես նաև պալիատիվ խնամքի համակարգի ներդրման անհրաժեշտությունը,

է. դպրոցահասակ երեխաների շրջանում առողջ ապրելակերպի, ֆիզիկական ակտիվության, սնուցման, ռիսկային վարքագծի, սեռական և վերարտադրողական առողջության, ֆիզիկական և հոգեկան առողջությունը վերաբերվող վարքագծի ուսումնասիրման և բարելավման անհրաժեշտությունը,

ը. երեխաների հոգեկան առողջություն. մանկական հոգեբուժական հիվանդանոցային ծառայության բարելավման անհրաժեշտությունը.

5) կրթության ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակը՝ յուրաքանչյուր քաղաքացու իր հակումներին և ընդունակություններին համապատասխան որակյալ կրթություն ստանալու ապահովումն է: Երեխայի հիմնական իրավունքներից է կրթության իրավունքը: Միջնակարգ կրթությունը Հայաստանի Հանրապետության պետական ուսումնական հաստատություններում անվճար է: Համաձայն «Կրթության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի՝ Հայաստանի Հանրապետությունն ապահովում է կրթության իրավունք՝ անկախ ազգությունից, ռասայից, սեռից, լեզվից, դավանանքից, քաղաքական կամ այլ հայացքներից, սոցիալական ծագումից, գույքային դրությունից կամ այլ հանգամանքներից: Մասնագիտական կրթության իրավունքի սահմանափակումները նախատեսվում են օրենքով.

6) կրթության ոլորտի ռազմավարական հիմնախնդիրներն են՝

ա. նախադպրոցական կրթական ծրագրերում երեխաների ընդգրկվածության ոչ բավարար մակարդակը, շատ համայնքներում նախադպրոցական կրթական ծառայությունների բացակայությունը,

բ. դպրոցից դուրս մնացած երեխաների հաշվառման և նրանց կրթության մեջ ընդգրկման համակարգի թերի լինելը,

գ. հանրակրթական դպրոցների սահմանափակ կարողությունները՝ կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների կրթության ապահովման գործում,

դ. կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների գնահատման ու վկայագրման գործիքակազմերի վերանայման անհրաժեշտությունը,

ե. հանրակրթության երրորդ աստիճանում սովորողների ընդգրկվածության ցածր ցուցանիշը,

զ. նախադպրոցական և հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում սովորողների համալիր անվտանգության ոչ բավարար մակարդակը,

է. երեխաների ազատ ժամանցի ու հանգստի կազմակերպման համար տրամադրվող սահմանափակ պետական հատկացումները, ինչի արդյունքում այդ ծառայությունները շատերի համար դառնում են անհասանելի.

7) մշակույթի ոլորտում ռազմավարության հիմնական նպատակն անհատի զարգացմանն ուղղված համակողմանի ծրագրերի իրականացումն է: Ոլորտում կարևորվում է երեխայի՝ մշակութային կյանքին մասնակցության, մշակութային և ստեղծագործական գործունեության իրականացման, մշակութային արժեքներին հաղորդակցման, գեղարվեստական կրթություն ստանալու և այդ կրթության ձևերն ու միջոցները ընտրելու հնարավորության իրավունքներն ու ազատությունները: Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարությունը երեխաների գեղարվեստական կրթության և գեղագիտական դաստիարակության բնագավառում միասնական քաղաքականություն իրականացնելու նպատակով ղեկավարվում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2014 թվականի մարտի 27-ի N 442-Ն որոշմամբ հաստատված «Հայաստանի Հանրապետության 2014-2025 թթ. հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագրի», Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2016 թվականի հոկտեմբերի 18-ի N 1060-Ա որոշմամբ հաստատված Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ծրագրի «Մշակույթը» բաժնի դրույթներով:

8) Մշակույթի ոլորտի ռազմավարական հիմնախնդիրներն են՝

ա. գեղարվեստական կրթության մատչելիության ոչ բավարար մակարդակը,

բ. գեղարվեստական կրթական հաստատությունների բնականոն գործունեության ապահովման անհրաժեշտությունը,

գ. երեխաների ստեղծագործական ներուժի վերարտադրման և զարգացման պայմանների բացակայությունը,

դ. շնորհալի երեխաների ու երիտասարդների բացահայտման, նրանց կրթության և ստեղծագործական ունակությունների զարգացման ու ինքնադրսևորման համար համապատասխան պայմանների բացակայությունը:

9) 2015 թվականից Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարության համակարգմամբ ստեղծվել և գործում է Անչափահասների արդարադատության խորհուրդը, որը ներառված է եղել նաև 2013-2016թթ. երեխաների իրավունքների պաշտպանության եռամյա ծրագրի մեջ: Այնուամենայնիվ, իրականացված ծրագրերի արդյունքը, ինչպես նաև միջազգային փորձը վկայում են ոլորտում համակարգող մարմնի անհրաժեշտության մասին՝ ծրագրերն առավել միասնական, համալիր և նպատակային դարձնելու նպատակով կարիք կա ներգրավվել շահագրգիռ պետական կառույցներ, ինչպես նաև ոլորտի միջազգային և հասարակական կազմակերպություններ: Արդյունքում կբարելավվի անչափահասների վերաբերյալ օրենսդրական դաշտը, կձևավորվեն միջգերատեսչական կապեր՝ ի նպաստ օրենքի հետ առնչվող

անչափահասների ֆիզիկական, հոգեկան, հոգևոր, բարոյական և սոցիալական զարգացմանը և հասարակության մեջ վերաինտեգրմանը, կբարելավվի օրենքին առնչվող երեխաների իրավունքների պաշտպանության և ծառայությունների հասանելիության օրենսդրությունը և կառուցակարգերը, անչափահասների արդարադատության ոլորտում կզարգանան երեխայակենտրոն մոտեցումներ:

10) անչափահասների ոլորտի ռազմավարական հիմնախնդիրներն են՝

ա. անչափահասների կողմից կատարված իրավախախտումների պատճառների ու պայմանների վեր հանման, զանցանքների և հանցանքների կանխման մեխանիզմների բարելավման անհրաժեշտությունը,

բ. անչափահաս իրավախախտի և տուժողի միջև համագործակցային պայմանների բացակայությունը,

գ. օրենքին առնչվող երեխաների հետ աշխատանքում մասնագիտացված, երեխայակենտրոն մոտեցումների ոչ բավարար վիճակը,

դ. վերականգնողական արդարադատության դրույթների կիրառման ոչ արդյունավետ մեխանիզմները,

ե. քրեադատավարական համակարգի՝ անչափահաս տուժողների նկատմամբ զգայուն մոտեցումների ձևավորման անհրաժեշտությունը, նրանց իրավունքների վերականգնման կառուցակարգերի ոչ արդյունավետ կիրառումը,

զ. օրենքին առնչվող երեխաների (տուժող, վկա, իրավախախտ) կարիքներին համապատասխան ծառայությունների ոչ բավարար մատչելիությունը,

է. ազատությունից զրկված անչափահասների իրավունքների պաշտպանության բնագավառի ոչ լիարժեք համապատասխանությունը՝ միջազգային չափորոշիչներին,

ը. պրոբացիոն ծառայության անչափահաս շահառուների վերասոցիալականացման ծրագրերի բացակայությունը:

IV. ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

14. Սույն ռազմավարության ակնկալվող արդյունքներն են՝

1) սոցիալական ոլորտ՝

ա. բնակչության սոցիալական պաշտպանության ընդհանուր տիպի և երեխաների խնամքի և պաշտպանության գիշերօթիկ հաստատությունների երեխաների առնվազն 50%-ի վերադարձը ընտանիքներ՝ ապահովելով մատուցվող ծառայությունների շարունակականություն,

բ. մատուցվող ծառայությունների առնվազն 35%-ի մրցակցային սկզբունքով պատվիրակում հասարակական կազմակերպություններին,

գ. այլընտրանքային ծառայություններ մատուցող առնվազն 30 նոր կենտրոնի ստեղծում՝ ապակենտրոնացման սկզբունքով,

դ. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների կողմից որդեգրված, խնամակալության և խնամատարության հանձնված երեխաների խնամքի նկատմամբ վերահսկողության գործուն մեխանիզմների առկայություն,

ե. կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաներին, ընտանիքներին և երեխաների խնամքի այլընտրանքային մասնագիտական ծառայություններ մատուցող մարմիններին՝ մասնագիտական օգնության ցուցաբերման մշակված մեխանիզմների առկայություն,

զ. երեխաների իրավունքների պաշտպանության ոլորտին վերաբերող տեղեկատվական բարելավված համակարգ,

է. բռնության ենթարկված երեխաների ուղղորդման և տեղեկատվության հավաքագրման առկա մեխանիզմների առկայություն, ինչպես նաև մասնագիտական աջակցության ծառայությունների մատուցում,

ը. ուսումնական ծրագրերին համապատասխան երեխաների խնամքի այլընտրանքային ծառայությունների համակարգի տարբեր կառույցների կադրերի մասնագիտական ուսուցում և վերապատրաստում,

թ. երեխաների իրավունքների պաշտպանության մշտադիտարկման և գնահատման միասնական համակարգ.

2) առողջապահության ոլորտ՝

ա. նորածնային (0-28 օրական) մահացության ցուցանիշը կկրճատվի նվազագույնը 15%-ով (ելակետ՝ 6.7 ‰, նպատակակետ՝ $\leq 5,5$ ‰),

բ. բնածին արատներով ծնված երեխաների տեսակարար կշիռը նորածինների ընդհանուր թվաքանակում կնվազի շուրջ 15 %-ով (ելակետ՝ 1.7 ‰, նպատակակետ՝ $\leq 1,5$ ‰),

գ. մանկական (0-1 տարեկան) մահացության ցուցանիշը կնվազի 20%-ով (ելակետ՝ 8,8 ‰, նպատակակետ՝ ≤ 7 ‰),

դ. մինչև 5տ. երեխաների մահացության ցուցանիշը կնվազի 20%-ով (ելակետ՝ 10,3 ‰, նպատակակետ՝ $\leq 8,5$ ‰),

ե. մինչև 1 տարեկան երեխաների հիվանդանոցային մահաբերության ցուցանիշը կնվազի 10%-ով (ելքային ցուցանիշ՝ 1.7%, նպատակակետ՝ $\leq 1,5$ ‰),

գ. մինչև 14 տարեկան երեխաների հիվանդանոցային մահաբերության ցուցանիշը կնվազի 20%-ով (ելքային ցուցանիշ՝ 0,5%, նպատակակետ՝ $\leq 0,4 \%$),

է. առանձին պատվաստումներով ընդգրկման ցուցանիշի 95% և ավելի բարձր մակարդակի պահպանում,

ը. բոլոր նպատակային տարիքային խմբերում պատվաստումներում $\geq 95\%$ ամբողջական ընդգրկվածության ապահովում.

3) կրթության ոլորտ՝

ա. նախադպրոցական ավագ տարիքային խմբի երեխաների առնվազն 90%-ի ընդգրկվածություն,

բ. Հայաստանի Հանրապետության բոլոր մարզերում ներդրված համընդհանուր նեռական կրթություն, կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաներին եռամսկարդակ մանկավարժահոգեբանական աջակցության տրամադրում, երեխայի կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիքի գնահատման ու վկայագրման նոր գործիքակազմի կիրառում, հանրակրթական դպրոցներում ներդրված ուսուցչի օգնականի հաստիքներ,

գ. համընդհանուր ներառական կրթությանն անցման արդյունքում՝ թվով 15 հատուկ հանրակրթական դպրոցներից տեղափոխված երեխաների համար կրթությանն աջակցող ծառայությունների շարունակական մատուցում հանրակրթական ուսումնական հաստատության կրթական միջավայրում,

դ. մենթոր դպրոցների համակարգի ներդրում 100 գյուղական դպրոցների ընդգրկմամբ, գյուղական համայնքներում՝ ավագ դպրոցում ընդգրկվածության մակարդակի աճ՝ հատկապես բնակչության սոցիալապես անապահով ընտանիքների շրջանում,

ե. 6-18 տարեկանների ընդգրկվածության ցուցանիշի աճ,

զ. ազգային փոքրամասնությունների ներկայացուցիչների համար տպագրված են ուսումնական պլանով նախատեսված՝ հանրակրթական առարկայական ծրագրեր ու դասագրքեր, ազգային փոքրամասնությունների լեզուները դասավանդող վերապատրաստված ուսուցիչների, բարձրագույն ուսումնական հաստատություններ ընդունված ազգային փոքրամասնությունների ներկայացուցիչների թվաքանակի աճ,

է. հասարակության ակտիվ, պատասխանատու քաղաքացիներ, որոնք ունակ են դրսևորել առողջ ապրելակերպ, պաշտպանել սեփական և հարգել ուրիշների իրավունքները, ինքնուրույն որոշումներ կայացնել, արժևորել սեփական ինքնությունը և առաջնորդվել հանդուրժողականության սկզբունքներով,

ը. հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների առնվազն 24%-ում համալիր անվտանգության ապահովում (Ասիական զարգացման բանկի աջակցությամբ ամրացվել է՝ 46 դպրոց, ՀԲ վարկային ծրագրի միջոցներով՝ 20 դպրոց, իսկ Դպրոցների սեյսմիկ

անվտանգության բարելավման ծրագրով՝ մինչև 2030 թթ. նախատեսված է ամրացնել շուրջ 400 դպրոցներ),

թ. հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում աղետների ռիսկի նվազեցման և արտակարգ իրավիճակներում գործելու պլանների առկայություն, սովորողների և աշխատակիցների աղետների ռիսկերի նվազեցման կրթություն,

ժ. տարեկան շուրջ 4800՝ սոցիալապես անապահով ընտանիքների երեխաների ամառային հանգստի կազմակերպում.

4) մշակույթի ոլորտ՝

ա. գեղարվեստական կրթության մատչելիությունն ապահովելու նպատակով Հայաստանի Հանրապետության երաժշտական և արվեստի դպրոցներում ուսման վարձավճարների փոխհատուցում, երեխաների համար գիտաճանաչողական ուղևորությունների կազմակերպում երեխաների աշխարհայացքի զարգացմանը, հայրենասիրական դաստիարակությանը, գեղագիտական ճաշակի ձևավորմանը և ազգային արվեստին ու մշակութային ժառանգության հաղորդակցմանը նպաստելու նպատակով,

բ. «Երգող Հայաստան» մանկապատանեկան երգչախմբերի հանրապետական մրցույթի կազմակերպում՝ Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի լավագույն երգչախմբերի բացահայտմանը, նրանց կատարումները հանրությանը ներկայացմանը նպաստելու նպատակով,

գ. մանկական գրականության հրատարակման խթանում՝ մանուկների աշխարհայացքի ձևավորմանը, հայրենասիրական դաստիարակությանը, ազգային և համամարդկային արժեքների սերմանմանը, գրադարանների մանկական գրականության համալրմանը նպաստելու նպատակով,

դ. մանկապատանեկան թատրոնների «Նռան հատիկ» հանրապետական փառատոնի անցկացում՝ մանկապատանեկան թատրոնի զարգացմանը, շնորհալի երեխաների հայտնաբերմանը և ստեղծագործական գործունեության խթանմանը նպաստելու նպատակով,

ե. մանկական մուլտֆիլմերի նկարահանում, մանկապատանեկան կինոյի և անիմացիայի փառատոնի իրականացում՝ մանկական կինոյի զարգացմանը, հայրենասիրական դաստիարակությանը և աշխարհայացքի ընդլայնմանը, ժամանցի և հանգստի կազմակերպմանը նպաստելու նպատակով.

5) անչափահասների արդարադատության ոլորտ՝

ա. արդարադատության ոլորտում երեխաների հետ աշխատող մասնագետների և ծառայողների վերապատրաստումներ երեխայակենտրոն մոտեցումների զարգացման նպատակով, մասնագիտական ուղեցույցների, ձեռնարկների տպագրություն, առնվազն 3 վերապատրաստումներ, 5 ձեռնարկ և ուղեցույցներ,

բ. իրավախախտ, տուժող և վկա երեխաների կարիքների, դրանց ապահովման համար անհրաժեշտ ծառայությունների մատչելիության ուսումնասիրություն, ուսումնասիրության արդյունքում ստացված ծառայությունների հասանելիության շեմի բարձրացում՝ առնվազն 20% աճ,

գ. քրեակատարողական հիմնարկում գտնվող, կալանավորված և դատապարտյալ անչափահասների կրթամշակութային ուսուցում և կրթության ու զարգացման իրավունքին ուղղված միջոցառումներ, առնվազն 80%-ի մասնակցություն,

դ. պրոբացիայի ծառայության շահառու անչափահասների վերասոցիալականացման ծրագրերի մշակում և կիրառում, առնվազն՝ 2 ծրագիր, 6 միջոցառում:

V. ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

15. Ռազմավարության ներդրման ընթացքում առաջնահերթ ուշադրություն կդարձվի շարունակական մոնիթորինգի և վերահսկողության անցկացմանը, որը ուղղված կլինի սույն ռազմավարության ներդրման արդյունավետության գնահատմանը, ծագած խնդիրների հստակեցմանը և հնարավոր լուծումներին: Ռազմավարության լայնածավալ գնահատումը պետք է հիմնվի մի քանի աղբյուրների, այն է՝ մոնիթորինգի և գնահատման, այլընտրանքային հետազոտությունների, պաշտոնական վիճակագրական տվյալների վերլուծության վրա, որոնց դրական արդյունքները և քաղած դասերը կօգտագործվեն տվյալ ռազմավարության շրջանակներում իրականացված ծրագրային միջոցառումների արդյունավետության գնահատման և հետագա զարգացումների ապահովման նպատակով:

16. 2019 թվականին կիրականացվի ռազմավարության առաջընթացի միջանկյալ գնահատում, իսկ 2021 թվականին՝ ամփոփիչ գնահատում:

17. Երեխաների իրավունքների մշտադիտարկման և հաշվետվողականության ապահովման հարցերով կզբաղվի համապատասխան մարմինը՝ երեխաների իրավունքների մշտադիտարկման հայեցակարգի և գործողությունների պլանի հիման վրա, որի կողմից կիրառարակվի տարեկան զեկույց-հաշվետվություն՝ երեխաների իրավունքների պաշտպանության մշտադիտարկման, վիճակի, ինչպես նաև սույն ռազմավարության հիմնական ձեռքբերումների և մարտահրավերների վերաբերյալ:

VI. ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՌԻՍԿԵՐԸ

18. Ռազմավարության իրականացման ընթացքում հնարավոր են որոշակի գործողությունների ժամկետների երկարաձգումներ, պայմանավորված լրացուցիչ նախապատրաստական աշխատանքներ իրականացնելու հանգամանքով:

Անհրաժեշտության դեպքում գործողությունները կտեղափոխվեն հաջորդ տարի կամ կներառվեն հաջորդ ռազմավարության մեջ:

19. Ռազմավարության իրականացման ընթացքում հնարավոր են որոշակի խնդիրներ համակարգային փոփոխությունների հետ կապված: Նոր համակարգերի, մեխանիզմների ներդրումը հաճախ բախվում է որոշակի դիմադրության, թյուրընկալման, մասնագիտական ոչ բավարար հմտությունների: Կիրականացվեն իրազեկման և կարողության ստեղծման ծրագրեր՝ ռիսկը նվազագույնի հասցնելու միտումով:

Հավելված N 2
 ՀՀ կառավարության 2017 թ.
 հուլիսի 13-ի նիստի N 30
 արձանագրային որոշման

Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ց ՈՒ Յ Ց

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ԵՐԵՒԱՅԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ 2017-2021 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ

NN	Միջոցառումները	Ակնկալվող արդյունքը	Ժամկետը	Արդյունքային ցուցանիշները	Պատասխանատու կատարողը	Համակատարողը	Ֆինանսավորման աղբյուրը
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Սոցիալական պաշտպանության ոլորտ							
1	Գերակայություն 1. Երեխայի իրավունքների պաշտպանության համակարգի բարելավում						
1.1.1	Երեխաների իրավունքների պաշտպանության	Երեխաների իրավունքների պաշտպանության	2018թ.	Երեխաների իրավունքների պաշտպանության	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային	Ֆինանսավորում չի պահանջում

	ազգային հանձնաժողովի գործունեության գնահատում և ըստ անհրաժեշտության փոփոխությունների ներկայացում	ազգային հանձնաժողովի գործունեության արդյունավետության բարձրացում		ազգային հանձնաժողովի գործունեության գնահատման զեկույց	սոցիալական հարցերի նախարարություն	կառավարման և զարգացման նախարարություն	
1.1.2	Երեխաների իրավունքների պաշտպանության համակարգի տարբեր կառույցների կադրերի մասնագիտական պատրաստման և վերապատրաստման ուսումնական ծրագրի մշակում և իրականացում	Առկա է համապատասխան ուսումնական ծրագիր, որի հիման վրա իրականացվելու է երեխաների խնամքի այլընտրանքային ծառայությունների համակարգի տարբեր կառույցների կադրերի մասնագիտական ուսուցումը և վերապատրաստումը	2018-2020թթ.	Մասնագիտական վերապատրաստման նոր ծրագրին համապատասխան 80 տոկոս վերապատրաստված մասնագետներ	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն	Միջազգային և հասարակական կազմակերպություններ	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե, Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
1.1.3	Ինամակալության և հոգաբարձության հանձնաժողովների անդամների,	Ինամակալության և հոգաբարձության հանձնա-ժողովների վերապատ-	2017-2021թթ.	2017-2018թթ. Ինամակալության և հոգաբարձության հանձնաժողովների	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ

	<p>համայնքներում երեխաներին սոցիալական ծառայություններ տրամադրող մասնագետների , համայնքներում երեխաներին սոցիալական ծառայություններ տրամադրող մասնագետների, այդ թվում՝ դեպք վարողների ուսուցումների իրականացում</p>	<p>րաստված, անդամներ, համայնքներում երեխաներին սոցիալական ծառայություններ տրամադրող վերապատրաստված մասնագետներ:</p>		<p>անդամների և համայնքների համապատասխան ոլորտի աշխատակիցների 50 տոկոսի վերապատրաստում</p> <p>2019-2021թթ. խնամակալության և հոգաբարձության հանձնաժողովների անդամների և համայնքների համապատասխան ոլորտի աշխատակիցների 50 տոկոսի վերապատրաստում:</p>	<p>հարցերի նախարարություն</p>	<p>զարգացման նախարարություն</p>	<p>աղբյուրներ</p>
1.1.4	<p>Խնամակալության և հոգաբարձության հանձնաժողովների գործունեության գնահատում և ըստ անհրաժեշտության փոփոխությունների</p>	<p>Խնամակալության և հոգաբարձության հանձնաժողովի գործունեության արդյունավետությա</p>	2018թ.	<p>Խնամակալության և հոգաբարձության հանձնաժողովների գործունեության գնահատման</p>	<p>Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն</p>	<p>Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն</p>	<p>Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ</p>

	ներկայացում	ն բարձրացում		զեկույց			
1.1.5	Տեղեկատվական բազայի տվյալների հիման վրա ՀՀ մարզպետարանների կողմից շուրջօրյա հաստատություններ երեխաների մուտքի կանխարգելման ծրագրերի մշակում և իրականացում	Կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների թվի նվազում	2018-2020թթ.	Կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաներին ուղղված կանխարգելման ծրագրեր	Հանրապետության տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
1.1.6	Երեխաների իրավունքների պաշտպանությանն ուղղված՝ երեխաների մասնակցությունն ապահովող միջոցառումների իրականացում	Երեխաները իրազեկված են և տիրապետում են մասնակցային գործիքներին՝ իրենց ձայնը լսելի դարձնելու համար	2017-2018թթ .	երեխաների մասնակցային իրավունքի ապահովում առնվազն 50 տոկոս միջոցառումների ապահովում	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն,	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն, ՀՀ առողջապահության նախարարություն, Հանրապետության տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
1.1.7	Կյանքի դժվարին իրավիճակում	Խնամատար ծնող դառնալու	2018-2021թթ	2018-2020թթ.	Հայաստանի Հանրապետության		Հայաստանի Հանրապետության

	հայտնված երեխաների տեղեկատվական համակարգի արդիականացում:	ցանկություն հայտնած անձանց և բռնության ենթարկված երեխաների կենտրոնացված հաշվառման իրականացում:		կենտրոնացված հաշվառման վերաբերյալ մշակված և ներդրված տեխնիկական նկարագրեր 2021թ. գործող տեղեկատվական ներքին համակարգ	աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն		ան օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
1.1.8	Երեխայի իրավունքների իրականացմանն ուղղված բյուջետավորման վերաբերյալ վերլուծություն	Բյուջետային ծախսերի դասակարգումը, վերլուծումը և վերահսկումը ըստ երեխաներին ուղղված ծախսերի՝ ուղղակի և անուղղակի և հաստատված գործընթացի:	2018թ.	Մշակված մեթոդաբանություն, երեխայակենտրոն ծախսերի վերլուծություն	« աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն « կրթության և գիտության նախարարություն, « առողջապահության նախարարություն և փորձագետներ (համաձայնությամբ)	Միջազգային կազմակերպություններ (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
Փերակայություն 2. Երեխայի ընտանիքում ապրելու իրավունքի ապահովում							

1 .2.1	<p>Հաստատություններ երեխաների մուտքը կանխարգելելու, հաստատություններից երեխաներին ընտանիքներ տեղափոխելու գործընթացը խթանելու նպատակով՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության հաստատմանը կներկայացվեն հետևյալ իրավական ակտերի նախագծերը՝ «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2010 թվականի մարտի 18-ի N 269-Ն որոշման մեջ փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն որոշման նախագիծ, «Երեխայի խնամքը և</p>	<p>Երեխաների խնամքի և դաստիարակության իրականացում ընտանիքներում</p>	<p>2018-2021թթ.</p>		<p>Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն</p>	<p>Ֆինանսավորում չի պահանջում</p>
--------	---	---	---------------------	--	---	-----------------------------------

<p> դաստիարակությունը խնամատար ընտանիքում կազմակերպելու կարգը, յուրաքանչյուր երեխայի պահելու համար խնամատար ընտանիքին ամսական վճարվող դրամական միջոցների և երեխայի խնամքի ու դաստիարակության համար խնամատար ծնողների վարձատրության կարգն ու չափը, խնամատար ընտանիքներ երեխային խնամքի և դաստիարակության համար հանձնելու մասին պայմանագրի օրինակելի ձևը հաստատելու և Հայաստանի Հանրապետության </p>						
--	--	--	--	--	--	--

	կառավարության 2008 թվականի մայիսի 8-ի N 459-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության կառավարության որոշում						
1.2.2.	Ընտանեկան տիպի փոքր տների ստեղծման, դրանցում երեխաների ընդունելության, խնամքի և այլ սոցիալական ծառայությունների տրամադրման վերաբերյալ առաջարկությունների ներկայացում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության աշխատակազմ	Երեխաների խնամքն ու դաստիարակություն ը իրականացվում է ընտանեկանին մոտ միջավայրում	2018թ.	Ընտանեկան տիպի փոքր տների ցանց	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն		Հայաստանի Հանրապետությ ան պետական բյուջե, Հայաստանի Հանրապետությ ան օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
1.2.3.	Երեխաների խնամքի և պաշտպանության մի	Երեխաներին ցերեկային	2017- 2020թթ.	Երեխայի և ընտանիքի	Հայաստանի Հանրապետության	Տեղական ինքնակարավա	Հայաստանի Հանրապետությ

	շարք հաստատություններ երեխայի և ընտանիքի աջակցության կենտրոնների վերակազմավորման արդյունքում իրականացվող միջոցառումներ	ժամերին համապատասխան ծառայությունների տրամադրում		աջակցության կենտրոնների մասնաճյուղերը, Ինամատար ընտանիքներում խնամվող երեխաների թվի եռակի ավելացում	աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն	րման մարմիններ (համաձայնությամբ)	ան պետական բյուջե, Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
1.2.4	Երեխաներին և նրանց ընտանիքներին տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների մրցակցային սկզբունքով պատվիրակում մասնագիտացված հասարակական կազմակերպություններին	Գնահատված առկա ռեսուրսներ, մշակված համապատասխան իրավական ակտեր, երեխաներին և նրանց ընտանիքներին տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների՝ հասարակական կազմակերպություններին պատվիրակման ընդլայնում	2018-2021թթ.	2018-2021թթ. երեխաներին և նրանց ընտանիքներին տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների առնվազն 35%-ի իրականացում հասարակական կազմակերպությունների կողմից	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե՝ երեխաների խնամքի կազմակերպությունների վերակազմակերպման արդյունքում առաջացած միջոցների շրջանակներում

Գերակայություն 3. Հաշմանդամություն ունեցող երեխաների ներառում հասարակություն							
1.3.1	Բնակչության սոցիալական պաշտպանության հատուկ (մասնագիտացված) հաստատություններում խնամվող երեխաների կարիքների համապարփակ գնահատում և առաջարկությունների ներկայացում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության աշխատակազմ	Ներկայացված են առաջարկություններ բնակչության սոցիալական պաշտպանության հատուկ (մասնագիտացված) հաստատություններում խնամվող երեխաների վիճակի բարելավման, պալիատիվ խնամքի տարանջատման նպատակով	2018-2021թթ.	Պալիատիվ խնամքի կարիք ունեցող երեխաների առնվազն 90 %-ի տարանջատում	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
1.3.2	Հաշմանդանություն ունեցող երեխաներին ինտեգրացված ծառայությունների տրամադրում նախադպրոցական հաստատություններում	Հաշմանդանություն ունեցող նախադպրոցական տարիքի երեխաների խնամքի, առողջության և զարգացման, բարելավում, ներառման պայմանների	2018-2020թթ	Առնվազն 3 համայնքներում ներդրված ծառայություններ	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության պետ բյուջե և օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ

		ստեղծում					
1.3.3	Հաշմանդամություն ունեցող երեխաներին աջակցություն տրամադրելուն ուղղված միջոցառումների իրականացում	Հաշմանդամություն ունեցող երեխաները ստանում են համապատասխան վերականգնողական ծառայություններ, որոնք պատվիրակված են հաշմանդամություն ունեցող երեխաներին ծառայություններ տրամադրող կազմակերպություններին: Երեխաների կարիքները գնահատված են, համաձայն որի մատուցվում են համապատասխան ծառայություններ, որը նպաստում է նրանց կարողությունների և հմտությունների զարգացմանը, մասնակցությանը	2019թ.	Հաշմանդամություն ունեցող երեխաների առնվազն 60 %-ը ստանում է որակյան ծառայություն	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ

		համայնքային կյանքին, կենսաբանական ընտանիքում ապրելուն և սոցիալական ներառմանը					
Գերակայություն 4. Կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների սոցիալական իրավունքների և շահերի պաշտպանություն							
1.4.1	Մշակել և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության քննարկմանը ներկայացնել «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2014 թվականի դեկտեմբերի 18-ի N 1452-Ն որոշման մեջ փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշման նախագիծը	Մանկատան շրջանավարտների սոցիալական ներառումը	2018թ.	Մանկատան շրջանավարտների իրավունքների պաշտպանությանն ուղղված նոր մեխանիզմներ	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն, Հայաստանի	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե

						Հանրապետության ոստիկանություն	
1.4.2	Հայաստանի Հանրապետությունում աշխատանքի վատթարագույն ձևերում ընդգրկված աշխատող երեխաների իրավունքների պաշտպանությանն ուղղված վերահսկողության և մշտադիտարկման մեխանիզմների մշակում և ներդրում	Հայաստանի Հանրապետությունում աշխատանքի վատթարագույն ձևերում ընդգրկված աշխատող երեխաների իրավունքների պաշտպանությունն կանոնակարգված է	2020թ.	Աշխատանքի վատթարագույն ձևերում ընդգրկված աշխատող երեխաների իրավունքներն ապահովող վերահսկողությ ան մեխանիզմներ	Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն	Ֆինանսավորում չի պահանջում
1.4.3.	Արտակարգ իրավիճակներում երեխաների որոնման, հայտնաբերման, ուղղորդման և ընտանիքներին վերամիավորման մեխանիզմի մշակում և ներդրում	Առկա է արտակարգ իրավիճակներում հայտնված երեխաների որոնման, հայտնաբերման, ուղղորդման և ընտանիքներին վերամիավորման մեխանիզմը և երեխաների իրավունքների	2019- 2020թթ.	Երեխայի իրավունքների վերականգնմանն ուղղված մեխանիզմներ	Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ իրավիճակների նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության և կառավարությանն առընթեր Հայաստանի	Ֆինանսավորու մ չի պահանջում

		պաշտպանության ընթացակարգը				Հանրապետության ն ուստիկանություն	
2. Առողջապահության ոլորտ							
Գերակայություն 1. Երեխաների և դեռահասների առողջության պահպանման ոլորտը կանոնակարգող օրենսդրական դաշտի բարելավում							
2.1.1	Երեխաների և դեռահասների առողջության պահպանման իրավունքի և առողջապահական ծառայությունների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրական և ենթաօրենսդրական ակտերի վերլուծություն, օրենսդրության բարելավման առաջարկների	Երեխաների իրավունքների՝ ներառյալ երեխաների ու դեռահասների առողջության և բուժօգնության վերաբերյալ օրենսդրության համապատասխանե ցում միջազգային չափանիշներին	2018թ.	Վերլուծված օրենսդրություն, հաստատված և Հայաստանի Հանրապետությ ան արդարադատու թյան նախարարությու նում գրանցված իրավական ակտեր	Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության արդարադատությա ն նախարարություն	Ֆինանսավորում չի պահանջում

	մշակում						
2.1.2	Առողջապահական պետական նպատակային ծրագրերի շրջանակներում երեխաների և դեռահասների առողջապահական ծառայությունների և բուժօգնության անհրաժեշտ ծավալների ապահովում	Երեխաների և դեռահասների առողջապահական ծառայությունների բյուջետային ֆինանսավորման շարունակականության ապահովում	2017-2021թթ.	Տարեկան նպատակային ծրագրերում ամրագրված երեխաներին և դեռահասներին ուղղված պետության կողմից երաշխավորված անվճար բուժօգնության ծավալներ	Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն		Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե (Առողջապահական նպատակային ծրագրերով նախատեսված բյուջետային հատկացումներ)
Գերակայություն 2. Նորածինների առողջություն և վաղ հասակի երեխաների առողջություն							
2.2.1.	Նորածնային և մանկական արտագնա անհետաձգելի բուժօգնության ծառայությունների շարունակականության ապահովում	Մարզերում մասնագիտացված անհետաձգելի բուժօգնության կարիք ունեցող հիվանդներին մասնագիտացված բուժօգնության տրամադրում	2017-2021թթ.	Մինչև 1 տարեկան երեխաների հիվանդանոցային և մահաբերության ցուցանիշը կնվազի 10%-ով (ելքային ցուցանիշ՝ 1.7%, նպատակակետ՝	Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ, Երևանի քաղաքապետարան (համաձայնությամբ), Մխ. Հերացու անվ.	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե (Ներառված է 2.1.2. կետով նախատեսված ֆինանսավորման մեջ)

				≤ 1,5%),		ԵՊԲՀ (համաձայնությամբ)	
2.2.2.	Նորածինների բուժօգնության ծառայությունների որակի և մատչելիության բարելավում	Նորածնային բուժօգնության ծառայության կարողությունների հզորացում (կազմակերպական, ֆինանսական միջավայր, մասնագիտական հմտություններ և այլն)	2017-2021թթ.	նորածնային (0-28 օրական) մահացության ցուցանիշը կկրճատվի նվազագույնը 15%-ով (ելակետ՝ 6.7 ‰, նպատակակետ՝ ≤ 5,5 ‰),	Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն	Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ (համաձայնությամբ) Մասնագիտական ասոցիացաներ (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե (տարեկան բյուջետային ֆինանսավորման շրջանակներում՝ ներառված է 2.1.2. կետով նախատեսված ֆինանսավորման մեջ), և Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
2.2.3	Երեխաների հիվանդանոցային բուժօգնության ծրագրի շարունակական իրականացում,	Երեխաների հիվանդանոցային բուժօգնության մատչելիության առկա իրավիճակի պահպանում և	2017-2021թթ.	մինչև 5տ. երեխաների մահացության ցուցանիշը կնվազի 20%-ով (ելակետ՝ 10,3 %,	Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն		Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե (ներառված է 2.1.2. կետով

	մատուցվող ծառայությունների զարգացումների ապահովում	բարելավում		նպատակակետ՝ ≤ 8,5 %),			նախատեսված ֆինանսավորման մեջ)
2.2.4.	Մանկական հիվանդությունների ինտեգրացված վարման(ՄՀԻՎ) ռազմավարության ներդրման գործընթացի շարունակական իրագործում	ՄՀԻՎ ռազմավարության շարունակական ներդրման ապահովում, երեխաներին մատուցվող պոլիկլինիկական և հիվանդանոցային բուժօգնության որակի բարելավում	2017-2021թթ.		Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն	Միջազգային և տեղական հասարակական կազմակերպություններ (համաձայնությամբ) Մասնագիտական ասոցիացիաներ (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
2.2.5.	Պատրոնաժ բուժօգնության/տնային այցերի համակարգի ուժեղացում, տնային այցերի իրականացման միասնական մոտեցումների ու մեթոդաբանության մշակում և	Տնային այցի առկա համակարգի ուժեղացում, մայրերի հետ տարվող աշխատանքի բարելավում	2017-2021թթ.	Պատրոնաժ այցերի ներկայիս համակարգի իրավիճակի վերլուծության հիման վրա դրա բարելավմանն ուղղված՝ հաստատված նորմատիվային	Հայաստանի Հանրապետության Առողջապահության նախարարություն	Միջազգային կազմակերպություններ (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ

	հաստատում			փաստաթղթեր: ԱԱՊ օղակի բուժաշխատողների իրականացված ուսուցում			
Գերակայություն 3. Երեխաների զարգացման խանգարումներ, մանկական հաշմանդամություն, պալիատիվ խնամք և բուժօգնություն							
2.3.1.	Նյութափոխանակության ժառանգական հիվանդությունների և բնածին այլ շեղումների հայտնաբերմանն ուղղված նորածնային սկրինինգի ծրագրի շարունակական իրագործում, հայտնաբերված հիվանդ երեխաների հետագա բուժօգնության և հսկողության կազմակերպում	Բնածին ախտաբանություններ ընդ պայմանավորված հիվանդությունների կանխարգելում	2017-2021թթ.	Բնածին հիպոթիրեոզի, ֆենիլկետոնուրիայի իրականացվող սկրինինգներ նորածինների 100%, իսկ լսողության, անհասության ռետինոպաթիայի և ազդրի բնածին դիսպլազիայի ուղղությամբ սկրինինգները՝ 50% դեպքերում: Նորածնային սկրինինգով հայտնաբերված երեխաների 90%,	Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն , Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն, մարզպետարաններ, Երևանի քաղաքապետարան (համաձայնությամբ), մասնագիտավցվա	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե (ներառված է 2.1.2. կետով նախատեսված ֆինանսավորման մեջ) և Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ

				կանոնավոր հսկողության տրամադրում		ծ բժշկական կազմակերպություն ներ (համաձայնությամբ)	
2.3.2.	Երեխաների պալիատիվ խնամքի և բուժօգնության համակարգի ներդրում	Երեխաների պալիատիվ օգնության ծառայությունների կարողությունների հզորացում, կադրային ներուժի բարելավում	2017- 2021թթ.	«Երեխաների պալիատիվ օգնության հայեցակարգը և ծառայությունների ներդրմանն ուղղված միջոցառումները հաստատելու մասին» Հայաստանի Հանրապետությ ան առողջապահությ ան և Հայաստանի	Հայաստանի Հանրապետությ ան առողջապահութ յան նախարարությու ն	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն, Մասնագիտական ասոցիացիաներ և մասնագիտացված բժշկական կազմակերպություն	Հայաստանի Հանրապետությ ան օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ

				<p>Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարների համատեղ հրամանի հաստատում:</p> <p>Ուղեցույցների մշակում, մասնագետների վերապատրաստում</p>		<p>ներ, (համաձայնությամբ)</p> <p>Հասարակական կազմակերպություններ (համաձայնությամբ)</p>	
2.3.3.	<p>Զարգացման խանգարումների և հաշմանդամություն կանխարգելմանը, հիվանդ երեխաներին ուղղված ծառայությունների մատչելիության և որակի բարձրացում</p>	<p>Զարգացման խանգարումներ և հաշմանդամություն ունեցող երեխաներին տրամադրվող ծառայությունների մատչելիության բարձրացում, քրոնիկ հիվանդ երեխաների վերականգնողական բուժօգնության կազմակերպում</p>	2018-2020թթ.	<p>Երեխաների զարգացման և վերականգնման 2 համայնքային/մարզային կենտրոնների ստեղծում</p>	<p>Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն</p>	<p>Մարզպետարաններ, Երևանի քաղաքապետարան (համաձայնությամբ)</p>	<p>Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե (ներառված է 2.1.2. կետով նախատեսված ֆինանսավորման մեջ) և Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ</p>

	Գերակայություն 4. Դպրոցահասակ և դեռահաս երեխաների առողջություն և զարգացում						
2.4.1	Դպրոցահասակ երեխաների առողջության վարքագծի (ԴԵԱՎ) հետազոտության իրականացում Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության հետ համագործակցությամբ	Դպրոցահասակների և դեռահասների առողջության և առողջական վարքագծի վերաբերյալ այլընտրանքային տվյալների հավաքագրում, վերլուծություն	2018-2019թթ.	Դպրոցահասակ երեխաների առողջության վարքագծի (ԴԵԱՎ) հետազոտության հրապարակված զեկույց	Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն, ՀՀ տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն, Արաբկիր ԲԸ-ԵԴԱԻ (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
	Գերակայություն 5. Հոգեկան առողջություն						
2.5.1.	Երեխաների և դեռահասների հոգեկան առողջության բարելավմանն	Հոգեկան առողջության խնդիրներով երեխաներին	2017-2018թթ.	Հոգեկան առողջության խնդիրներով երեխաներին	Հայաստանի Հանրապետության առողջապահությ	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ

	ուղղված միջոցառումների իրականացում	տրամադրող ծառայությունների մատչելիության և որակի բարելավում		տրամադրող ծառայությունների հասցեականությունը	ան նախարարություն	հարցերի նախարարություն, Արաբկիր ԲՀ-ԵԴԱԻ (համաձայնությամբ)	աղբյուրներ
2.5.2.	Մանկական հոգեբույժների և կլինիկական հոգեբանների պատրաստում կլինիկական օրդինատուրայում՝ օրդինատուրա ընդունելության անվճար տեղերի սահմաններում	Մանկական հոգեբուժության ոլորտում կադրային դեֆիցիտի մեղմացում	2020թ	Մանկական հոգեբուժության ոլորտում կադրերի առկայությունը	Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն, Արաբկիր ԲՀ-ԵԴԱԻ (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ

3.Կրթության ոլորտ

Գերակայություն 1. Նախադպրոցական կրթության մատչելիության ընդլայնում

3.1.1	Հանրապետության բոլոր մարզերում նախադպրոցական	Նախադպրոցական կրթության կազմակերպման	2017-2021թթ.	Նախադպրոցական ավագ տարիքային խմբի	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային	Հայաստանի Հանրապետության պետական
-------	--	--------------------------------------	--------------	-----------------------------------	--------------------------------------	-------------------------------------	----------------------------------

	ծառայությունների ցանցի ընդլայնում	այլընտրանքային և ծախսարդյունավետ մոդելների ներդրման միջոցով Հայաստանի Հանրապետության մարզերում ընդլայնվել է նախադպրոցական ծառայության կազմակերպումը, առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձնելով գյուղական բնակավայրերին և սահմանամերձ համայնքներին		երեխաների առնվազն 90%-ի ընդգրկվածություն	գիտության նախարարություն	կառավարման և զարգացման նախարարություն	բյուջե, Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
Գերակայություն 2. Հավասարապես հասանելի, ներառական և որակյալ կրթության ապահովում բոլոր երեխաների							
3.2.1	Համընդհանուր ներառական հանրակրթության համակարգի ներդրում	Կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների կրթության ու դաստիարակության կազմակերպում	2017-2021թթ.	Հայաստանի Հանրապետության բոլոր մարզերում ներդրված ներառական կրթություն, կրթության	Հայաստանի Հանրապետության և գիտության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության և տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե, Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ

		առանց երեխային ընտանիքից անջատելու, ապահովելով նրա համակողմանի հասարակական զարգացումը և ներառելով նրան հանրակրթական ուսումնական հաստատություն		առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաներին եռամակարդակմ անկավարժահոգե բանական աջակցություն տրամադրում, երեխայի կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիքի գնահատման ու վկայագրման նոր գործիքակազմի կիրառում, հանրակրթական դպրոցներում ներդրված ուսուցչի օգնականի հաստիքներ:			աղբյուրներ
3.2.2	Հատուկ հանրակրթական ուսումնական	Համընդհանուր ներառական կրթությանն	2017-2021թթ.	Համընդհանուր ներառական կրթությանն	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային	Հայաստանի Հանրապետության պետական

	հաստատությունների վերակազմակերպում	անցման արդյունքում՝ թվով 15 հատուկ հանրակրթական դպրոցների վերակազմակերպում մանկավարժահոգեբանական աջակցության կենտրոնների, այդ հաստատությունների սովորողների տեղափոխում տվյալ տարածքի հանրակրթական դպրոցներ		անցման արդյունքում՝ թվով 15 հատուկ հանրակրթական դպրոցներից տեղափոխված երեխաների համար կրթությանն աջակցող ծառայությունների շարունակական մատուցում հանրակրթական ուսումնական հաստատության կրթական միջավայրում:	գիտության նախարարություն	կառավարման և զարգացման նախարարություն	բյուջե, Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
3.2.3	Գյուղական համայնքներում կրթության որակի բարձրացմանն ուղղված ծրագրերի իրականացում	Գյուղական դպրոցներում կրթության որակի ապահովում, սովորողների համար հանրակրթական առարկաները ինքնուրույն	2017-2021թթ.	Մենթոր դպրոցների համակարգի ներդրում 100 գյուղական դպրոցների ընդգրկմամբ, գյուղական համայնքներում	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ

		<p>սովորելու հնարավորության ընձեռում՝ տեսադասերի հասանելիությունն ապահովելու միջոցով,</p> <p>հայկական կրթական միջավայր /armedu.am/ կայքի, ինչպես նաև այլ հարթակների միջոցով առցանց դասընթացների, պարապմունքների, մրցույթների, սովորողներին հետաքրքրող հարցերի և առաջադրանքների քննարկումների, ֆորումների կազմակերպում</p>		<p>ավագ դպրոցում սովորողների ընդգրկվածության մակարդակի աճ՝ հատկապես բնակչության սոցիալապես անապահով ընտանիքների շրջանում:</p>			
3.2.4	Պարտադիր ուսուցումից դուրս մնացած	Տարբեր սոցիալական պատճառներով	2017-2021թթ.	6-18 տարեկանների ընդգրկվածության	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով

	երեխաների բացահայտման և ուղղորդման մեխանիզմների մշակում և ներդրում	դպրոց չհաճախող երեխաների բացահայտման և դպրոցներում նրանց ինտեգրման գործընթացի իրականացում՝ միջոլորտային համագործակցության և դեպքերի վարման համակարգի միջոցով		100%-ի ապահովում:	գիտության նախարարություն	սոցիալական հարցերի նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության և տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն	չարգելված այլ աղբյուրներ
3.2.5	Ազգային փոքրամասնությունների համար որակյալ կրթության մատչելիության ապահովում	Ազգային փոքրամասնությունների ներկայացուցիչները լիարժեքորեն յուրացնում են իրենց կրթության իրավունքը:	2017-2021թթ.	Ազգային փոքրամասնությունների ներկայացուցիչների համար տպագրված են ուսումնական պլանով նախատեսված՝ հանրակրթական առարկայական ծրագրեր և դասագրքեր, ազգային փոք-	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն, հասարակական կազմակերպություններ (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե, Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ

				<p>րամասնություններ ի լեզուները դասավանդող վերապատրաստվ ած ուսուցիչներ, բարձրագույն ուսումնական հաստատություննե ր ընդունված ազգային փոքրամասնությու նների ներկայացուցիչներ ի թվաքանակի աճ:</p>			
3.2. 6	<p>Հանրակրթական դպրոցներում սովորողների շրջանում քաղաքացիական (այդ թվում՝ երեխայի իրավունքներին, սեռերի հավասարությանը, ժողովրդավարության ը), էկոլոգիական, ֆինանսական և ձեռնարկատիրական կրթությանը</p>	<p>Հանրակրթական դպրոցների սովորողները իրազեկված են՝ քաղաքացիական (այդ թվում՝ երեխայի իրավունքներին, գենդերային խնդիրներին, ժողովրդավարությ անը), էկոլոգիական, ֆինանսական և</p>	2017-2021թթ.	<p>Հասարակության ակտիվ, պատասխանատու քաղաքացիներ, որոնք ունակ են դրսևորել առողջ ապրելակերպ, պաշտպանել սեփական և հարգել ուրիշների իրավունքները, ինքնուրույն որոշումներ կայացնել,</p>	<p>Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն</p>	<p>Հայաստանի Հանրապետութ յան օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ</p>	

	վերաբերող թեմաների ուսուցում	ձեռնարկատիրական կրթության թեմաների շուրջ		արժևորել սեփական ինքնությունը և առաջնորդվել հանդուրժողականության սկզբունքներով:			
3.2.7	Դպրոցների սեյսմիկ անվտանգության բարելավում	Հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների շենք-շինությունների սեյսմիկ անվտանգության և մատչելիության բարձրացում	2017-2021թթ.	Հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների առնվազն 24%-ում համալիր անվտանգության ապահովում (Ասիական զարգացման բանկի աջակցությամբ ամրացվել է՝ 46 դպրոց, ՀԲ վարկային ծրագրի միջոցներով՝ 20 դպրոց, իսկ Դպրոցների սեյսմիկ անվտանգության	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարմա և զարգացման նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ իրավիճակների նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե, Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ

				բարելավման ծրագրով մինչև 2030 թթ. նախատեսված է ամրացնել շուրջ 400 դպրոցներ):		նն առընթեր քաղաքաշինության պետական կոմիտե, Հայաստանի տարածքային զարգացման հիմնադրամ (համաձայնությամբ)	
3.2.8	Կրթության համակարգի աղետների ռիսկի նվազեցման և արտակարգ իրավիճակներում գործելու պլանի իրականացում	Հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների համալիր անվտանգությանն ուղղված միջացառումների կազմակերպում	2017-2021թթ.	Հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում աղետների ռիսկի նվազեցման և արտակարգ իրավիճակներում գործելու պլանների առկայություն, սովորողների և աշխատակիցների աղետների ռիսկերի նվազեցման կրթություն:	Հայաստանի Հանրապետության և կրթության և գիտության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ իրավիճակների նախարարություն	Ֆինանսավորում չի պահանջվում

Գերակայություն 3. Դպրոցահասակ երեխաների ազատ ժամանցի ու հանգստի կազմակերպում							
3.3.1	Դպրոցականների ամառային հանգստի կազմակերպում	Ամառային ճամբարներում ու հանգստյան տներում սոցիալապես անապահով ընտանիքների երեխաների ամառային հանգստի կազմակերպում	2017-2021թթ.	Տարեկան շուրջ 4800՝ սոցիալապես անապահով երեխաների ամառային հանգստի կազմակերպում:	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ, Երևանի քաղաքապետարան (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե

4. Մշակույթի և սպորտի ոլորտ

Գերակայություն 1. Մշակութային կրթության մատչելիության և որակի ապահովում							
4.1.1	«Երաժշտական և արվեստի դպրոցներում ազգային, լարային, փողային նվագարանների գծով ուսուցում» ծրագրի	Հայաստանի Հանրապետության երաժշտական և արվեստի դպրոցների ազգային, փողային	2017-2021 թթ.	Հայաստանի Հանրապետության համայնքներում երաժշտական և արվեստի	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և զարգացման նա-	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե

	իրականացում	և լարային նվագարանների բաժինների սովորողները ստանում են ուսման վարձավճարների փոխհատուցում, ինչը նպաստում է գեղարվեստական կրթության մատչելիության ապահովմանը, կրթական հաստատությունների պահպանմանը և մշակույթի ոլորտի հետագա մասնագետներով համալրմանը		դպրոցների շուրջ 2300 երեխայի ներգրավում		խարարություն, Երևանի քաղաքապետարան (համաձայնությամբ)	
4.1.2	«Հայաստանի Հանրապետությունում շնորհալի պատանի երաժիշտ-կատարողների մասնագիտական կարողությունների զարգացում և կատարելագործում» նպատակային ծրագրի	Շնորհալի երեխաների բացահայտման և հետագա ուսուցման գործընթացի կազմակերպումը ապահովում է մասնակիցների պրոֆեսիոնալ աճ և	2017-2021 թթ.	11-20 տարեկան շուրջ 15 տաղանդավոր երաժիշտների ներգրավում անհատա-կան դասերի և վարպետության դասընթացների:	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն	«Հարմոնիում» ՀԿ (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե

	իրականացում	զարգացում, միջազգային ասպարեզում և մշակութային շուկայում հայ կատարողական արվեստի մրցունակության ապահովում					
4.1.3	Գեղարվեստական կրթություն իրականացնող ուսումնական հաստատությունների մասնագիտական կարողությունների հզորացում	Գեղարվեստական կրթություն իրականացնող ուսումնական հաստատությունների մանկավարժների և սովորողների մասնագիտական ունակությունների զարգացման նպատակով ուսումնամեթոդական և գործնական աջակցության ցուցաբերում	2017-2021 թթ.	Հանրապետության երաժշտա-կան, արվեստի, գեղարվեստի ու պարարվեստի դպրոցների շուրջ 8500 աշակերտների ու 1500 մանկավարժների ուսումնամեթոդական և գործնական աշխատանքների իրականացում:	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն, Երևանի քաղաքապետարան (համաձայնությամբ), «Մշակութային կրթության աջակցության» հիմնադրամ (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե

	Գերակայություն 2. Հանգստի ու ժամանցի կազմակերպմանն ուղղված ծրագրերի իրականացում						
4.2.1	«Դպրոցականի ֆիլիարմոնիա» ծրագրի իրականացում	Ճանաչողական, բացատրական համերգների միջոցով երեխաների գեղագիտական դաստիարակության, աշխարհայացքի ընդլայնման և վաղվա բարձրաճաշակ ու գրագետ ունկնդրի դաստիարակում	2017-2021 թթ.	Շուրջ 1300 երեխաների համար դաս-համերգների կազմակերպում:	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն		Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե
4.2.2	«Մշակութային կազմակերպություն-դպրոց» արձնեմենտային համակարգի ներդրման ծրագրի իրականացում	Դպրոցահասակ երեխաներին և սովորողներին արվեստին հաղորդակցվելու մատչելիության ապահովում: Երեխաների հոգևոր-մշակութային, գեղագիտական դաստիարակության նպատակային	2017-2021թթ.	Շուրջ 2000 երեխայի հոգեվոր-մշակութային, գեղագիտական դաստիարակության նպատակային ուղղորդում:	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե

		ուղղորդում					
4.2.3	«Երեխաների և պատանիների համար գիտաճանաչողական ուղևորությունների կազմակերպում» ծրագրի իրականացում	Ազգային արվեստին ու մշակութային ժառանգությանը հաղորդակցման միջոցով նպաստել երեխաների աշխարհայացքի զարգացմանը, հայրենասիրական դաստիարակությանը, գեղագիտական ճաշակի ձևավորմանն ու բազմակողմանի զարգացմանը:	2017-2021 թթ.	Շուրջ 100 երեխաների համար գիտաճանաչողական ուղևորությունների կազմակերպում պատմամշակութային վայրեր:	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն		Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե
4.2.4	«Մենք ենք, մեր մարզը» մանկապատանեկան մարզային մշակույթի օրեր մայրաքաղաքում» ծրագրի իրականացում	Շնորհալի երեխաների և պատանիների ստեղծագործական կարողությունների զարգացում և խթանում	2017-2021 թթ.	Հայաստանի Հանրապետության մարզերի շուրջ 70 շնորհալի երեխաների ձեռքի աշխատանքների ու համերգի կազմակերպում:	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն		Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե

Քերակայություն 3. Հանրապետական ու միջազգային մրցույթների, փառատոների, ցուցահանդեսների կազմակերպում և մասնակցության ապահովում							
4.3.1	Պատանի ստեղծագործողների մրցույթների, փառատոների, ցուցահանդեսների կազմակերպում և շնորհալի երեխաների և պատանիների ստեղծագործական կարողությունների զարգացում և խթանում	Պատանի ստեղծագործողների համար մրցույթների, փառատոների, ցուցահանդեսների կազմակերպմամբ բացահայտված են շնորհալի երեխաներ, որոնց հետագա ուսուցման գործընթացում և ստեղծագործական գործունեությանը ցուցաբերվում է աջակցություն	2017-2021 թթ.	Տարբեր մասնագիտությունների գծով միջազգային և հանրապետական մանկապատանեկան մրցույթների, փառատոների, համերգ-ստուգատեսների, շուրջ 5000 շնորհալի երեխայի մասնակցության ապահովում	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն		Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե
4.3.2.	Մանկապատանեկան թատրոնների զարգացման նպատակային ծրագրերի իրականացում	Փառատոների անցկացումը նպաստում է մանկապատանեկան թատրոնի զարգացմանը	2017-2021 թթ.		Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն		Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
4.3.3	Մանկապատանեկան ֆիլմերի միջազգային փառատոնի իրականացմանն	Փառատոնը նպաստում է մանկական կինոյի զարգացմանն ու	2017-2021 թթ.	Շուրջ 12000 երեխաների մասնակցության	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն	Հայաստանի «Ռուլան Բիկով» հիմնադրամ (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապետության

	աջակցություն	հանրահռչակմանը, երեխաների հայրենասիրական դաստիարակությանը և աշխարհայացքի ընդլայնմանը, ժամանցի և հանգստի կազմակերպմանը:		ապահովում:	րարություն	ամբ)	պետական բյուջե
	Գերակայություն 4. Սոցիալապես անապահով, հատուկ կարիքներով երեխաների մշակութային մասնագիտական ուսուցման և գեղագիտական դաստիարակության ապահովում						
4.4.1	Պետական աջակցություն հատուկ կարիքներով, սոցիալապես անապահով երեխաներին մշակութային մասնագիտական ուսուցման և գեղագիտական դաստիարակության ոլորտում՝ արվեստների և արհեստների ուսուցում	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարության «Երեխաների հատուկ ստեղծագործական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի գործունեության արդյունքում Երևանի 5, Վանաձորի 2, Գյումրու 2, Սպիտակի, Գավառի, Ստեփանավանի մասնա-ճյուղերի	2017-2021 թթ.	Տարեկան շուրջ 600 երեխաներ կստանան արվեստների ու արհեստների ուսուցում	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն		Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե

		գիշերօթիկ հատուկ դպրոցներում հաշմանդամ, ծնողազուրկ և սոցիալապես անապահով երեխաներ ստանում են արվեստների և արհեստների ուսուցում				
4.4.2	Հաշմանդամություն ունեցող, ինչպես նաև սոցիալապես անապահով կամ առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների ստեղծագործական ներուժի բացահայտման ու ժամանակակից աշխարհում նրանց առավել ամբողջական ինտեգրման խթանման նպատակով «Մանկապատանեկան արվեստի հանրապետական ինտեգրատիվ փառատոնի»	Հաշմանդամություն ունեցող երեխաների և պատանիների ստեղծագործական ներուժի բացահայտում և խթանում, խոցելի խմբերի երեխաների մշակութային ինտեգրում հասարակությանը, բարոյա-հոգեբանական դրական մթնոլորտի ձևավորում և հասարակական կարծրատիպերի հաղթահարում	2018-2020թթ.	Փառատոնին շուրջ 500 ստեղծագործող երեխայի ընդգրկում:	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե

	իրականացում						
	Գերակայություն 5. Մանկական ֆիլմերի զարգացման ծրագրերի իրականացում						
5.5.1	Մանկական մուլտֆիլմերի նկարահանում	Մանկական մուլիպլիկացիայի զարգացում: Երեխաների աշխարհայացքի ընդլայնում ու բազմաբովանդակ հանգստի, ժամանցի կազմակերպում	2017-2021 թթ.	4-5 մուլտֆիլմերի նկարահանում:	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն		Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե
	Գերակայություն 6. Երեխաների ակտիվ հանգստի կազմակերպումը, ֆիզիկական պատրաստվածության մակարդակի բարձրացումը						
5.6.1	Ֆիզկուլտուրային-առողջարարական, զանգվածային և մարզական միջոցառումների անցկացում՝ ներառյալ հաշմանդամություն ունեցող երեխաների մասնակցությամբ	Ըստ բնակության վայրի՝ ֆիզկուլտուրային-առողջարարական և զանգվածային մարզական աշխատանքների բարելավումը, երեխաների ակտիվ հանգստի կազմակերպումը, ֆիզիկական պատրաստվածության և մակարդակի	2017-2021 թթ.		ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարություն		Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե

		<p>բարձրացումը և առողջության ամրապնդումը, առողջ ապրելակերպի արմատավորումը, ֆիզիկական վարժություններով մշտապես զբաղվելու համար հնարավորությունների ընձեռումը, սոցիալական, սեռային հավասարության գործընթացի խթանումը, մարմնակրթական և այլ ընդհանուր հետազա գործունեության զարգացումը և իրագործումը</p>					
--	--	--	--	--	--	--	--

7.Իրավապաշտպանություն

Գերակայություն 1. Իրավախախտում կատարած, բռնության ենթարկված, հակասոցիալական վարք դրսևորած անչափահասների վաղ հայտնաբերում, դեպքերի կանխարգելում

7.1.1	Կազմակերպել քննարկումներ՝ 12-ից 18 տարեկան իգական սեռի, դժվար դաստիարակվող, շեղված վարքագծով և հատուկ դաստիարակության կարիք ունեցող անչափահասների համար վերականգնողական կենտրոնի ստեղծման ուղղությամբ	Վերականգնողական աշխատանքներ իրականացում վարքի շեղում ունեցող աղջիկների շրջանում	2017-2021 թթ.	Հակասոցիալական վարք դրսևորած իգական սեռի անչափահասների վերահիստեգրումը հասարակության մեջ	Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանություն	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
7.1.2	Նպաստել նոր համայնքային վերականգնողական կենտրոնների բացմանը, համագործակցել գործող համայնքային վերականգնողական կենտրոնների հետ	Կանխարգելման աշխատանքներ իրականացում իրավախախտ անչափահասների շրջանում	2017-2021 թթ.	Անչափահասների կողմից հանցագործությունների, կրկնահանցագործությունների կանխարգելում և թվի նվազում	Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանություն	Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ (համաձայնությամբ), Միջազգային կազմակերպություններ (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ

7.1.3	Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործող դպրոցներում կազմակերպել և անցկացնել հանդիպումներ, զրույց-զեկույցներ տարբեր իրավական թեմաների շուրջ	Անչափահասների կողմից կատարվող հանցագործությունների թվի նվազում	2017-2021 թթ.	Անչափահասների շրջանում իրավական գիտելիքների մակարդակի բարձրացում	Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանություն	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման զարգացման նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն, Երևանի քաղաքապետարան (համաձայնությամբ)	Ֆինանսավորում չի պահանջվում
7.1.4	Ավագ դպրոցներում դպրոցական տեսուչների ծրագրի շարունակական իրականացումը	Անչափահասների իրավական գիտելիքների զարգացում, իրավախախտումների կանխարգելում	2017-2021 թթ.	Անչափահասների կողմից կատարվող իրավախախտումների, հանցագործությունների կանխարգելում, ընտանեկան բռնության դեպքերի	Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանություն	Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարություն	Ֆինանսավորում չի պահանջվում

				բացահայտում			
8. Անչափահասների արդարադատության ոլորտ							
Գերակայություն 1. Երեխաների համար արդարադատության մատչելիության ապահովում							
8.1.1	Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության համապատասխանեցում «Երեխայի միջազգային առևանգման քաղաքացիական մոտեցումների մասին» Հաագայի 1980 թվականի կոնվենցիայի պահանջներին : «Երեխայի առևանգման վարույթի մասին» առանձին օրենք ընդունելու նպատակահարմարության հարցի քննարկում	Հայաստանի Հանրապետությունը համապատասխանեցված է Հաագայի 1980 թվականի կոնվենցիայի պահանջներին	2017թ.	Միջազգային չափորոշիչներին համապատասխանեցված օրենսդրություն	Հայաստանի Հանրապետության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության արտաքին գործերի նախարարություն	Ֆինանսավորում չի պահանջվում
8.1.2	Անչափահասների արդարադատության խորհրդի գործունեության կանոնակարգում և իրավական	Հայաստանի Հանրապետությունում անչափահասների արդարադատության ոլորտի կայուն	2017թ.	Խորհրդի կանոնակարգված գործունեության ապահովում	Հայաստանի Հանրապետության նախարարություն		Ֆինանսավորում չի պահանջվում

	կարգավորում	զարգացում: Խորհրդի կանոնավոր աշխատանքի գործունեության արդյունքում, Երեխաների իրավունքների պաշտպանության տեսանկյունից ուլորտի օրենսդրության բարելավում					
8.1.3.	Երեխաների մասնակցությամբ և ընտանեկան հարցերով դատավարությունները վարող դատավորի մասնագիտացմանն ուղղված վերապատրաստումների իրականացում:	Երեխաների և ընտանիքների հարցերով վերապատրաստվա ծ դատավորների առկայություն	2017- 2021թ.թ.	Վերապատրա ստում անցած դատավորներ	Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարություն	Դատական դեպարտամենտ (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապե- տության պետական բյու- ջե, Հայաստանի Հանրապե- տության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
8.1.4	Իրավախախտ, տուժող	Իրավախախտ,	2017-2018	Սոցիալական	Հայաստանի	Հայաստանի	Հայաստանի

	երեխաների կարիքների ուսումնասիրություն, «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքում և համապատասխան ենթաօրենսդրական ակտերում լրացումների և փոփոխությունների կատարում	տուժող երեխաների կարիքներին ուղղված սոցիալական ծառայությունների մատչելիության ապահովում, օրենսդրական և ընթացակարգային բարեփոխումների միջոցով	թթ.	ծառայությունների մատչելիության և բարձրացում	Հանրապետության արդարադատության նախարարություն	Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն	Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ /ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամ (համաձայնությամբ)/
8.1.5	Տուժող անչափահասների իրավունքների պաշտպանության օրենսդրական երաշխիքների և դրանց կիրառման ընթացակարգերի մշակում և ապահովում, տուժող անչափահասների վերաբերյալ վիճակագրական ցուցիչների գործարկում	Տուժող անչափահասների իրավունքների պաշտպանության, արդարադատության և մատչելիության ապահովման իրավական կառուցակարգերի զարգացում քրեադատավարական համակարգում	2017-2019թթ.	Օրենսդրությամբ նախատեսված երաշխիքներ տուժող երեխաների համար	Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարություն		Ֆինանսավորում չի պահանջում
8.1.6	Արդարադատության	Անչափահասների	2017-	Մշտադիտար	Հայաստանի		Հայաստանի

	ոլորտում երեխաների իրավունքների մշտադիտարկման մեխանիզմների ստեղծում և իրականացում	արդարադատության և ոլորտում իրականացվող ծրագրերի և միջոցառումների արդյունավետության և բարձրացում, միասնական չափորոշիչների կիրառում	2021թթ.	կման արդյունքներ և առաջարկություններ	Հանրապետության արդարադատության նախարարություն		Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
8.1.7	Իրավախախտում կատարած անչափահասների վերասոցիալականացման ծրագրերի մշակում, իրականացում, ուղղորդման մեխանիզմների ստեղծում և կիրառում	Պրոբացիայի ծառայության շահառու անչափահասների վերասոցիալականացում, զբաղվածության ապահովում	2017-2021թթ.	Գործուն վերասոցիալականացման ծրագրեր անչափահաս շահառուների համար	Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանություն	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
8.1.8	«Աբովյան» քրեակատարողական հիմնարկում պատիժ կրող կալանավորված և	Երեխաների կրթության և զարգացման իրավունքի	2017-2021թթ.	Շարունակական կրթամշակութային ուսուցում	Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության պետական բյու-

	ազատագրված դատապարտված անչափահասների գեղագիտական դաստիարակության, կրթամշակութային և սպորտային միջոցառումների ապահովում	ապահովում , անչափահասների վերաուցիակական ացում		<<Աբովյան>> քրեակատար դական հիմնարկում		Հայաստանի Հանրապետության սպորտի և երիտասարդության նախարարություն Հայաստանի Հանրապետության կրթության գիտությաննախար արություն	ջե
8.1.9	Երեխաների համար մատչելի և վերականգնողական արդարադատության վերաբերյալ իրազեկման միջոցառումների իրականացում	Երեխաներին մատչելի և վերականգնողակա ն արդարադատությա ն վերաբերյալ իրազեկման բարձրացում, քաղաքացիական հասարակության մասնակցության խթանում	2017- 2021թթ.	Հանրային իրազեկման բարձրացման միջոցառումնե ր յուրաքանչյուր տարի	Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարություն	Զանգվածային լրատվական միջոցներ (համաձայնությամբ)	Ֆինանսավորու մ չի պահանջվում
8.1.10	Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության համապատասխանեցում «Երեխաների	Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը համապատասխան եցված է Հաազայի	2018թ.	Միջազգային չափորոշիչներ ին համապատաս խանեցված	Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարություն		Ֆինանսավորու մ չի պահանջվում

	պաշտպանության և օտարերկրյա որդեգրման բնագավառում համագործակցության մասին» Հասգայի 1993 թվականի Կոնվենցիայի պահանջներին	1993 թվականի Կոնվենցիայի պահանջներին		օրենսդրություն			
8.1.11	Արդարադատության ոլորտում երեխաների հետ աշխատող մասնագետների և ծառայողների վերապատրաստումներ, ձեռնարկների և մեթոդական ուղեցույցների մշակում և տպագրություն՝ ուղղված երեխայակենտրոն մոտեցումների զարգացմանը	Մասնագիտացված աշխատակազմ անչափահաս երեխաների հետ աշխատանքում	2018-2021թթ.	Վերապատրաստված անձնակազմ յուրաքանչյուր կառույցում	Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարություն	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն, Դատական դեպարտամենտ (համաձայնությամբ), Հայաստանի Հանրապետության դատախազություն (համաձայնությամբ), Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտե (համաձայնությամբ)	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ /ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամ (համաձայնությամբ)/

8.1.12	Ազատությունից զրկված անչափահասների իրավունքների պաշտպանության, այդ թվում՝ կարգապահական տույժի միջոցների կիրառման կառուցակարգերի վերանայում և համապատասխանեցում միջազգային չափորոշիչներին	Ազատությունից զրկված անչափահասների իրավունքների պաշտպանության բարելավված կառուցակարգեր	2018թ. չորրորդ եռամսյակ	Քրեակատարողական օրենսդրության մեջ համապատասխան դրույթների ամրագրում՝ միջազգային չափորոշիչներին համապատասխան	Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարություն		Ֆինանսավորում չի պահանջում:
--------	--	--	-------------------------	---	---	--	-----------------------------